

Aftryck ur Östgöta
Correspondenten
n:r 146 för
Lördagen den 12
dec. 1885.

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Östgöta Correspondenten.

Aftryck ur Östgöta Correspondenten N:r 146 för Lördagen den 12 Dec. 1885.

Östgöta Correspondenten för den 8 dennes innehöll en uppsats under rubriken "Sverige och Norge", hvori vi, med anledning af en aktad insändares uttalande, framhöll att Rikskonungens äfven måste betraktas såsom grundlag, och såsom bevis derför anfördes huruledes konung Carl XV och den konselj, som med frih. L. de Geer i spetsen omgaf honom i en vigtig unionel fråga tillvägagick åren 1869 och 1871. Vid slutet af uppsatsen förklarade vi till sist, att vi till ämnet skulle återkomma. Det är också allt för viktigt att lemna derhän.

I efterföljande uppsats skola vi nu äfven söka att ytterligare utreda frågan.

Sveriges grundlag.

Konungamagten såsom regeringsmagt.

Regeringsformen innehåller i fråga härom följande:

§ 4. Konungen eger att allena styra riket på det sätt denna regeringsform föreskrifver; inhemte dock i de fall, här nedanför stadgas, underrättelser och råd af ett statsråd, hvartill konungen kallar och utnämner kunnige, erfarna, redlige och allmänt aktade *infödda svenske män* af den rena evangeliska läran.

Sveriges grundlag utgår således i en af sina först bestämmande punkter från den naturliga förutsättning, att konungens rådgifvarepersonal skall vara sammansatt af *infödda svenske män*.

§§ 5 och 6. Bestämmer departementens antal och sammanfattning, hvori statsministerbefattningen för utrikes ärendena, för utrikesdepartementet, således äfven förekommer. Frågan om utrikes departementet är följaktligen också af grundlagsnatur.

§ 7. Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som, i 11*) och 15**) §§ omförmålas, § 9. . . . Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att konungens beslut vore uppenbart stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligger det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar deremot göra. Den som ej särskild mening till protokollet anför, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt konungen att det beslut fatta.

Vid detta års riksdag — 1885 års — undergick 11 § någon förändring. Dess nuvarande innehåll är följande:

§ 11. Ministeriella mål, hvarmed förstas alla de, som angå rikets förhållande till främmande magter, skola på det sätt, konungen lämpligast synes, beredas af ministern för utrikes ärendena, hvilken det tillhör att dessa mål anmäla och föredraga inför konungen i närvaro af statsministern och någon annan statsrådets ledamot eller, der ministern för utrikes ärendena tillika är statsminister, två andra tillkallade statsrådsledamöter. Är statsministern hindrad att vara tillstädes, tillkalle konungen i hans ställe en annan statsrådets ledamot. Är ministern för utrikes ärendena frånvarande, fördrage den statsrådets ledamot, konungen äfven i detta fall tillkalle. Sedan konungen af dessa embetsmän inhemtat till protokoll anförda råd, för hvilka de blifva ansvarige fatte konungen, i deras närvaro, beslutet; åliggande den dertill särskildt förordnade att protokollet föra. Af sådana beslut må konungen låta till statsrådets kunskap komma hvad honom nyttigt synes, så att kännedom äfven af denna riksstyrelsens gren måtte hos statsrådet finnas. Alla meddelanden i ministeriella mål till främmande magt eller konungens sändebud i utlandet skola, utan afseende på ärendets beskaffenhet ske genom ministern för utrikes ärendena.

Den förändring som § 11 undergick vid senaste riksdag består i de af oss här ofvan kursiverade raderna, utgörande ett tillägg till dess förutvarande innehåll, hvarigenom man sökt, vid ministeriella måls behandling inlägga ytterligare trygghet för riket.

§ 12. Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande magter ingå, sedan han, i den ordning föregående paragraf stadgar, deröfver hört statsministern, ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad statsrådets ledamot eller, der ministern för utrikes ärendena tillika är statsminister, två andra tillkallade statsrådets ledamöter.

Denna redaktion af 12 §, som tillkom samtidigt med förändringen i föregående 11:te §, fullständigar kontrollen vid behandlingen af vårt lands utrikes angelägenheter. § talar emellertid endast om konungens rätt att ingå i afhandlingar och förbund med främmande

magter. I öfrigt stänger §:en, hvad naturligt och gifvet är, utrikeskabinettet för hvarje främmande magt. Och en för oss främmande magt är hvarje folk och land, som eger sin fullkomligt sjelfständiga statsförfattning.

§ 28 1:o) Konungen eger att i statsrådet utnämna och betordra *infödda svenske män* till alla de embeten och tjänster inom riket, högre och lägre

I fortsättningen af denna § göres några undantag, såsom för lärarebefattningar, läkarebefattningar, militärembeten o. s. v.

§ 28 2:o) Konungen eger att genom naturalisation till *svensk medborgare* upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor som bestämmes genom särskild lag . . . stadgar. Sålunda naturaliserad utländing njute samma rättigheter och förmåner som *infödd svensk man*, dock utan att kunna till ledamot af statsrådet utnämnas.

Äfven genom denna grundlagsbestämmelse tillbakavisas och värnas den svenska råds-kammaren för all utländsk inblandning.

§ 38. Skulle den föredragande finna något konungens beslut vara stridande emot denna regeringsform, göre han derom i statsrådet föreställning; yrkar konungen ändock, att ett sådant beslut skall utföras, vare det då den föredragandes rättighet och pligt att sin kontrastation derå vägra, samt nedlägga hani i följd deraf sitt embe, hvilket han icke må återtaga förr, än riksdagen hans förhållande pröfvat och gillat. Emellertid vare han vid sin lön och öfriga tjänsten åtföljande inkomster bibehållen.

Och såsom stridande emot vår regeringsform måste väl vara hvarje försök, från hvad håll det än må komma, att bereda ett främmande folks inträde och inflytande i vårt lands departement, framförallt i vårt utrikeskabinett.

§ 43. Går konungen i fält, eller till affägsnars inrikes orter eller till konungariket Norge reser, förordne tre ledamöter af statsrådet, under den ordförande, som han, antingen ibland prinsar af sitt hus eller ibland statsrådets ledamöter, särskildt nämner, att föra regeringen i de mål, konungen föreskrifver.

I denna § kännetecknas Norge, såsom ett utom vårt lands gränser liggande rike, hvadan § äfven anbefaller anordnandet af en för Sverige särskild interimsstyrelse. § konstaterar härigenom de båda ländernas säregna ställning till hvarandra. Föröfrigt innebär § alldeles oförtydligt monarkens grundlagsenliga skyldighet och pligt att hålla hvarje särskild rikets politiska och sociala sjelfständighet i helgd.

§ 49. Riksdagen representerar Svenska folket.

§ 81. Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphävas, utan genom konungens och två lagtima riksdagars beslut.

§ 83. Ej må någon för framtiden gällande förklaring af grundlagarna stadgas, utan på det sätt, som vid ändringar af dem iakttagas bör.

Så långt vår regeringsform.

Äfven om det största flertalet af våra respektive läsare har sig väl bekant hvad vi ur regeringsformen här tillåtit oss andraga, torde väl en och annan likväl icke ogerna ha sett att vi, på sätt vi nu gjort, återgifvit utdragen.

Vår afsigt hade varit att af de återgifna §§ nu draga några slutsatser. Af bristande utrymme måste vi dermed likväl uppskjuta till ett kommande nummer.

Huru man handskas med grundlagen.

I svenska regeringsformens § 34 föreskrifves:

"Statsministern och ministern för utrikesärendena innehafve rikets högsta värdighet och statsråden den närmast derintill".

Nu har på konungens befallning från riksmarskalksambetet utfärdats ett cirkulär, hvori angående "rang och placering" mellan högre embetsmän och deras vederlikar föreskrifves:

"Att statsministern, ministern för utrikesärendena och riksmarskalken sig emellan taga rang och säte efter den ordning nu är nämnd utan afseende på tiden för deras utnämning till embetet."

Att under riksdag i Sverige talmannen i Första kammaren och efter honom talmannen i Andra kammaren tilldelas plats näst efter förenämde embetsmän."

"Att norske statsministrar samt de som i Norge med dem ega samma värdighet skola, då de uppehålla sig i Sverige, erhålla plats och säte närmast efter här ofvan nämnda svenske män."

"Att derefter rang och säte tillkomma svenska statsrådets ledamöter i ordning efter utnämningdagen."

Regeringsformens föreskrift att svenska statsråden skola hafva rikets högsta "värdigheter" näst efter statsministern och utrikesministern, har således genom detta cirkulär modifierats så till vida, att mellan de olika medlemmarne af konungens råd inskjutits riksmarskalken, riksdagens talmän och norske statsministrar samt deras vederlikar, "när de uppehålla sig i Sverige".

Det är den vanliga "artigheten" mot Norge på bekostnad af svenska lagar — nu till och med en grundlag — som här skjuter fram, en artighet, som synes — egendomligt nog — ha blifvit allt mer och mer obetingad och obegränsad allt från den stund, som stortinget, efter norska tidningarnes egna erkännande, förvandlade konungamagten der till en skugga, af hvad den före riksrätten var.

Skulle nemligen denna omarbetning af regeringsformens rangbestämmelser ej hafva tillkommit blott för att på våra statsråds bekostnad "upphöja" speciellt norske stats-embetsmän, så borde samma uppmärksamhet, som nu egnats desse, väl äfven hafva bevisats andra länders statsministrar och deras gelikar, "när de befinna sig i Sverige". Vårt fäderneslands öde kan i mångt och mycket understundom vida mera bero af t. ex. Tysklands, Rysslands och Frankrikes statsmän — än af Norges. Rangförändringen hade derigenom åtminstone fått en onekligen stor och tilltalade princip för sig af internationel egenskap. Nu saknar den all betydelse, utom grundlagsvidrighetens.

Lika mycket dock härmed.

Hvad som emellertid ger den af Kongl. Maj:t nu anbefalda eller vidtagna rangförändring sin egentliga stora och överraskande vikt och betydelse är den omständighet, att den tillkommit på grundlagens bekostnad.

Regeringsformen § 34 är i förevarande afseende bestämmande och tydlig.

Enligt regeringsformen § 8 eger föröfrigt konungen ej rättighet att fatta något beslut, hvaröfver statsrådet höras bör, derest icke minst 3:ne statsråd, utom vederbörande föredragare, äro tillstädes. Huruledes skall man följaktligen kunna förklara, hvad som nu timat, som, minst sagt, väl måste vara ett godtyckligt ingripande i grundlagen af den ena statsmagten utan den andras hörande eller medgifvande, ja till och med — såsom här skett — af konungen ensam, utan ens statsrådets hörande. Detta tillvägagångssätt är för oss och måste vara det för alla grundlagstrogne medborgare i högsta grad öfverraskande.

Frågan har också i ett par tidningar t. ex. N. T. och N. D. A. varit ganska skarpt klandrad. Den sistnämnda tidningen skrifver bl. a.

"Åtgärden blir så mycket mer i ögonen fallande, som här ingen är konstitutionellt ansvarig för den utgånga handlingen, ty med riksmarskalken har konstitutionsutskottet ingenting att göra, och för så vidt icke justitieombudsmanen finner anledning att blanda sig i saken, så lär den väl komma att stå, som den står; men en annan sak är, om ett cirkulär sådant som detta kan gent emot grundlagens tydliga bud ega någon som helst giltighet, något, som vi för vår del högligen betvifva."

Det gäller nu, om justitieombudsmanen, som af riksdagen är satt att vaka öfver lagarnes efterlevnad, skall finna sig föranlåten att träda emellan.

Att saken i och för sig ej innebär några egentliga vådor för landets säkerhet, och sjelfständighet utgör ej någon ursäkt för åtgärden.

Då det rör grundlagens och för resten alla lagars efterlevnad, gäller — i fråga om statens såväl högste som obetydligaste man — att "den, som är trogen i det lilla, är ock trogen i det mera är etc."

*) § 11 handlar om handläggning af ministeriella mål. Se litet längre ned.

**) § 15 handlar om s. k. kommandomål. De skola inför konungen i statsrådet föredragas och der afgöras.

Det skedda kan, ur den synpunkten betraktadt, utgöra ett "gif akt".

Den omständighet att konungen lagt så mycken vikt vid talmännen inom riksdagens båda kamrar, att han i rangordningen inrymt plats åt dem näst efter våra statsministrar, torde väl med allt skäl väcka till nytt och kraftigt lif den redan långt för detta uttalade, om äfven på senare åren hvilande frågan, att riksdagens kamrar i Sverige måtte, i likhet med hvad förhållandet är inom andra länder, sjelfve å utse sina talmän.

Vi antaga att motion om uppbäfvandet af § 52 i regeringsformen väckes redan vid först instundande riksdag.

Konung Carl XV.

För ett par postdagar tillbaka innehöll Östgöta Correspondenten under rubriken *Poetisk flygsand* ett litet upprop för uppresandet af en minnesstod kung Carl XV till hugkomst och ära. Med anledning deraf har redaktionen från en aktad insändare emottagit en insänd skrivelso, så lydande:

"Ärade redaktion! Med stor glädje läste jag Östgöta Correspondenten för ett par dagar sedan, när ni deri egnat vår afidne konung Carl XV uttryck af erkännande, hängifvenhet och aktning. Många, som personligen kände honom, hans varmhjertade och trofasta fosterlandskärlek och manligt öppna väsende skola alltid glädja sig åt att höra honom framhållas och omnämnas såsom han i eder aktade tidning nu blifvit. Många, hvilka ej hade förmånen af hans personliga bekantskap, men icke dess mindre kände hans santsvenska sinnelag, och hans anslående, okonstlade och rättframma uppträdande, hvart han kom, torde väl icke heller mindre anslås och tilltalas af edra ord. Jag anser mig äfven i ganska mångas namn kunna hembära eder en upprigtig tacksägelse för de uttryck af hängifvenhet och erkänksamhet hvarmed ni återkallat honom i våra dagars minne.

Stödande er på den "nya födelsens bad" som vårt fäderneslands konstitutionella statskicks genomgick under hans regeringstid, då han genom representationsreformen ingöt en ny anda och ett nytt lif i vår gamla grundlag, uppmanar ni det svenska folket att till hans ära resa en minnesstod. Lika väl som de andagna skälen därför alltid måste tilltala hvarje vän af fosterlandets framåtskridande på samhällsordningens välförstådda väg, så måste äfven edert förslag att uppresas hans minnesstod icke allenast tilltala en och hvar utan äfven blifva ett mål, som bör vinna allmän anslutning.

De tider äro för Sverige långt före detta förbi, då vi såsom krigförande magt ingrepo i de stora Europeiska händelsernas gång. Andra tider hafva deremot kommit. Men huru olika Sveriges ställning i vår tid, jemförd med tordna årorika dagar, äfven kan vara, lærer väl ingen kunna betvifla, att icke det svenska folket fortfarande ännu i dag, nu som förr, alltid skall veta och förstå att i öfverensstämmelse med den ställning, som det nu intager, värdigt fylla en plats bland nationerna.

Hela vår framtid har numera tagit en långt mera civilisatorisk och fredlig riktning, mot hvad förhållandet fordom var. Och bedömer och ser man staternas öden och händelsernas vexlande förändringar från denna synpunkt, så är det väl icke för folket så mycket att sörja öfver att vi numera icke äro hvad vi fordom voro, en hufvudsakligt krigisk nation, utan torde väl i stället många hafva allt skäl att glädja sig åt att rikets forna krigiska skaplyne fått lemna rum för civilisatoriska och fredliga idrotter. Det är på denna nya väg, som vårt land nu äfven befinner sig och går framåt. Välsignelserikare utsigter vidga sig dermed för folket än hvad ett ständigt krigstillstånd fordom gaf vid handen. Den aktning, som det öfriga Europa fordom skänkte det alltid krigsrustade Sverige, egnar det äfven nu det fredligt arbetande.

Till de stora fredliga arbeten, som i våra dagar försiggå inom hela den civiliserade världen, räknar jag framförallt de genomgripande politiska och sociala reformer, som numera bearbetas i alla riktningar inom Europas alla stater, och äfven i detta afseende står icke Sverige tillbaka för något annat.

Konung Carl XV var nog ganska krigisk till sin natur. Kanske låg det litet af Carl XII i hans lynne. Men Sverige var icke detsamma nu som förr. Tiden var äfven anordnes. Hans plats blef ej heller en krigsförars. Deremot skulle han på de fredliga reformernas bana vinna en måhända långt mera lysande. Efter många årtiondens strider för och emot, framlade han ett antagligt förslag till en genomgripande förändring af vår riksdagsordning, hvarigenom han äfven förvärfvat sig en långt outplånligare ära, än hvad helst annat han gjort. Hans minne och namn torde väl äfven en gång komma att väga i den historiska omdömet vägskaal lika mycket om icke mera än en och annan af våra stora konungar.

Insändaren var i tillfälle att personligen erfara de strider han hade att strida med omgifvande konservativa element ej mindre inom de politiska partierna, inom ridderskapet och adeln, presteståndet, till och med inom bondeståndet, än inom sjelfva hofvet. Icke dess mindre stod han dock fast vid sitt beslut att akta på det allmänna tänkesättets kraf. På sådant sätt vände han äfven ett af de vackraste blad i vår utvecklingshistoria, som någon konung frivilligt vändt.

Ni har föreslagit uppresandet af hans monument. Förslaget bör ej få dö bort. Carl XV har ännu många lefvande vänner, framförallt allmänna sympatier. Han förstod att förvärfva sig sådana. Folket talar ännu med tillgifvenhet och glädje om honom. Beslutsam, kraftig och rask i vändningar och ord visste man alltid hvar man hade honom. Inom civilstaten såväl som inom armén, var han ofta snarare en kamrat, än ett majestät. Han tyktes också fästa mer afseende vid det förra, än vid det senare. Många anekdoter vittna derom. Edert förslag antager jag fördenskull skall vinna anklång på oändligt många håll. Ett populärare förslag torde knappt nog ha kunnat framkomma.

Till att börja med kan möjligt vara att man från ett eller annat håll lemna det utan afseende. Vanligt är här i världen att man ju likasom behöfver någon tid på sig för att betänka ett nytt förslag, innan man sätter det i verket. Låt dock ej afskräcka er deraf, utan återkom till förslaget allt efter omständigheterna. Öfvertygad kan ni vara, att många finnas som enskildt, man och man emellan, skola behjerta ert upprop. Enskildt lyckönskar jag er till förslaget. Det hedrar eder.

Intager ni denna uppsats i er aktade tidning, torde jag framdeles ytterligare komma att i ämnet vända mig till Eder.

En röst ur svenska armén.

Så långt insändaren.

På samma gång Östgöta Correspondentens redaktion får hos insändaren aflägga sin tacksamhet för det bifall han vänligt skänker vårt upprop, skulle vi visserligen till hvad han behagar yttra hafva ett och annat att tillägga, men dermed brådskar likväl ej. När vi emellertid finna vårt förslag så lifligt omfattadt som det nu vill synas, skola vi der-till alltid återkomma.

Skulle insändaren finna sig föranledd att ytterligare meddela sig med oss, helsa vi honom välkommen.

Med anledning af den stundande tidningsprenumerationen.

Alldenstund man i Norge förklarar sig att, i fråga om de uppstådda svensk-norska förvecklingarna, ämna betrakta utgången af den till nästa år snart stundande tidningsprenumerationen i Sverige såsom en allmän opinionsyttring, en votering, ett plebiscit för eller emot de norska anspråken, hvilket äfven vill säga för eller emot kampen för vårt eget fäderneslands fortsärande nationella och politiska sjelfständighet; alldenstund man i Norge, säga vi, sålunda uttalat sig, tillåta vi oss att i fosterlandets namn härmed fästa hvars och ens uppmärksamhet vid den vida förre vikt och betydelse, som det i år ligger vid valet af tidningar än någonsin förr.

Ganska antagligt är, att vår nuvarande regering, den Themptanderiska, icke heller skall tänna sig främmande för ett lifadt betraktelsesätt samt i sådan händelse i förekom-

mande fall följdenligt handla och tillvägagå derefter.

Enär tidningsprenumerationens utgång möjligtvis skulle på Sveriges framtid sålunda kunna få ett ganska ödesdigert inflytande, flygga vi icke tillbaka för att pligtstyldigt fästa den allmänna uppmärksamheten på förhållandet.

Naturligtvis göra vi detta med framför allt fäst afseende på tidningarna i rikets två största städer: Stockholm och Göteborg. Öffrig vilja vi ej ingå i några närmare utläggningar. Tidningarnas olita skaplynen äro allt för väl kända, att jäferligen hvar och en fattar ett sjelfständigt beslut.

Östgöta Correspondenten anser sig härmed blott hafva infriat en allmän medborgerlig pligt. Handla för öfrigt hvar och en efter egen smak och eget tycke!

Poetisk Flygsand.

1. Önskar du teckna en karaktär, ställ två vid hvarandra:
Karaktärerna då profilera hvarann.

2. Önskar den andres staty skall säkert resas i Norge.
Reser man hellre sj der Sverdrups och Björnssons en gång.

3. Ärligt talade ord som stormar väcka nationer.
Slippriga fraser förbli fläktar från gata och gränd.

4. Alltid det fria ordet en magt förblifver i världen,
Häfdar det sanning och rätt utan villa och vank.

5. Låter en tidningspress sig tummas och leda af någon,
Hvarje tecken dertill undergräva den skall:
Pressens ära uti dess obroende ligger,
Pressens uppgift uti frihet och fädernesland.

6. Hvarje tunningsförsök, som på statsförfatningen göres,
Vidga en afgrund skall mellan konung och folk.

7. Eldas en konung af folkets sjelfmedvetande stolthet,
Eldar han äfven dermed folkets ädlaste hug.

8. Konungen lånar sitt majestät ur rikets förfatning;
Söker han tamma på den, tummar han äfven på det.

9. Konungen eger sin helgd i lagens anda och bokstat,
Rubbar han bokstafven der, rubbas äfven hans helgd.

10. Sedan i Norge man lyckats att vränga grundlovens mening,
Konungamagten der blef till en skugga förbytt: —
Börjar en konung att äfven förändra och rubba vår grundlag,
Förr eller senare här blir han en skugga ock.å.

11. Resom en minnesstod till Carl den femtondes ära,
Ärom honom för den helgd, vår förfatning han gaf.
Resom hans minnesstod på slottsborggården — den ytt e —
Der han blef hyllad som kung, hylle hans minne man ock! —
Carl den tolfte staly med handen visar mot Ryssland,
Carl den femtonde må visa på slottet med sin.

Rdd.